

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
МІСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ІМЕНІ О. М. БЕКЕТОВА

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
для практичних занять та самостійної роботи
з дисципліни

ПРАВознавство

*(для студентів 1 курсу денної форми навчання
напряму підготовки 6.030504 «Економіка підприємства»)*

Методичні вказівки для практичних занять та самостійної роботи з дисципліни «Правознавство» (для студентів 1 курсу денної форми навчання напряму підготовки 6.030504 – Економіка підприємства) / Харк. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова; уклад.: Т. А. Коляда. – Х.: ХНУМГ, 2014. – 14 с.

Укладач: Т. А. Коляда

Рецензент: к. ю. н. А. В. Науменко

Рекомендовано кафедрою Правового забезпечення господарської діяльності, протокол № 2 від 15 жовтня 2013 р.

ВСТУП

Поступальний розвиток держави та становлення громадянського суспільства неможливий без активної і свідомої участі у суспільно-політичному процесі усіх верств населення, особливо студентської молоді. Ефективність докладених зусиль у цій царині безпосереднім чином залежить від рівня загальної та правової культури громадян, глибини усвідомлення кожною людиною особистої відповідальності та причетності до державно-правових перетворень на шляху до розбудови правової держави та ствердження ліберальних цінностей.

Подолання правового нігілізму в українському суспільстві пов'язано з перспективою активізації зусиль, спрямованих на покращання правового виховання населення. У цьому контексті недоцільно обмежуватися лише загальним ознайомленням з чинним законодавством. Враховуючи комплексний характер проблеми, слід застосовувати широкий спектр апробованих форм, однією з найефективніших є вивчення студентами (слухачами) навчальної дисципліни «Правознавство».

Мета викладання навчальної дисципліни «Правознавство» полягає в ознайомленні студентів з концептуальними засадами побудови національної правової системи та базовими положеннями основних галузей вітчизняного права. До основних завдань навчального курсу віднесено опанування студентами основ знань з теорії держави і права, їх ознайомлення з основами конституційного ладу України, особливостями функціонування механізму державного тощо. Особлива увага акцентується на прикладному значенні правознавства, формуванні вміння правильно визначати правову природу соціальних явищ та обирати обґрунтований правовий алгоритм вирішення окремих колізій, що можуть виникати у різних галузях права (адміністративного, цивільного, трудового, сімейного, кримінального тощо).

Предметом навчальної дисципліни «Правознавство» є ознайомлення з основними усталеними правовими парадигмами щодо виникнення держави і права, поняття системи права та її внутрішньої організації, характеристики джерел права як зовнішньої форми його вираження, визначення місця та ролі права в урегулюванні різноманітних суспільних відносин тощо.

Викладання навчальної дисципліни «Правознавство» забезпечується у формі лекційних і практичних (семінарських) занять. Для успішного засвоєння студентами навчального матеріалу передбачена самостійна робота зі спеціальною правовою літературою і чинними нормативно-правовими актами.

Змістовий модуль 1.1
ОСНОВИ ТЕОРІЇ ДЕРЖАВИ ТА ПРАВА

Тема 1. Основи теорії держави

План практичного заняття

1. Основні теорії походження держави і права.
2. Поняття й ознаки держави.
3. Поняття функцій держави. Внутрішні і зовнішні функції держави.
4. Класифікація держав за їхньою ознакою (форми правління, державного устрою, політичні режими).
5. Правова держава: поняття та її ознаки, шляхи формування правової держави в Україні.

Рекомендовані джерела

1. Гладкий С. О. Абетка правознавства + [Електронний ресурс]: навч. посібник / С. О. Гладкий, 2005. – Спосіб доступу: Електронний читальний зал ПУСКУ. <http://lib.ussu.org.ua>
2. Кириченко В. М. Правознавство: Модульний курс / В. М. Кириченко. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 328 с.
3. Копиленко О. Л. Правознавство: Кредитно-модульний курс: навчальний посібник / О. Л. Копиленко, Ю. І. Римаренко, Л. І. Мозковий. – К.: «ВД Професіонал», 2007. – 400 с.
4. Правознавство: підручник / А. І. Берлач, С. С. Бичкова, Д. О. Карпенко, А. М. Колодій та ін. – К.: Всеукраїнська асоціація видавців «Правова єдність», 2008. – 792 с.
5. Правознавство: підручник / За ред. В. В. Копейчикова, А. М. Колодія. – [8-е вид.] – К.: Юрінком Інтер, 2007. – 752 с.
6. Атамась Г.О. Правознавство: навч. посіб. [для студ. усіх спец. вищ. навч. закл.] / Г. О. Атамась, А. П. Шелепов, А. М. Якутка // Нац. Ун-т «Львів. політехніка». – Л.: Вид-во нац. ун-ту «Львів. політехніка», 2004.
7. Основи права України: навч. посіб. [для студ. неюрид. спец. вищ. навч. закл.] / В. Я. Бурак, О. В. Грищук, П. Ф. Гураль та ін.; В. Л. Ортинський (ред.). – 2-ге вид., перероб. і доп. – Л.: Оріяна-Нова, 2005.
8. Крегул Ю. І. Основи правознавства: навч. посіб. / Ю. І. Крегул. – К.: Київ. нац. торг.-економ. ун-т, 2007.
9. Пастухов В. П. Основи правознавства: навч. посіб. / В. П. Пастухов, В. Ф. Пеньківський / В. П. Пастухов [ред.]. – К.: Алерта, 2005.
10. Правознавство: навч. посіб. [для студ. вищих навч. закл.] / Наук.-метод. центр вищої освіти; Харк. нац. ун-т радіоелектроніки / Ю. Г. Борисенко (упоряд.). – Х.: ХНУРЕ, 2005.

Тема 2. Основи теорії права

План практичного заняття

1. Загальне поняття права, ознаки права, характерні риси права.
2. Поняття та основні ознаки, що характеризують норми права.
3. Структура правової норми: гіпотеза, диспозиція, санкція.
4. Класифікація норм права та їх елементів.
5. Поняття та структура (елементи) правовідносин: учасники, їхні суб'єктивні права та обов'язки, об'єкт правовідносин.
6. Юридичні факти.
7. Поняття тлумачення норм права. Види і способи тлумачення права.

Рекомендовані джерела

1. Гладкий С. О. Абетка правознавства + [Електронний ресурс]: навч. посібник / С. О. Гладкий, 2005. – Спосіб доступу: Електронний читальний зал ПУСКУ. <http://lib.uccu.org.ua>
2. Кириченко В. М. Правознавство: Модульний курс / В. М. Кириченко. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 328 с.
3. Копиленко О. Л. Правознавство: Кредитно-модульний курс: навчальний посібник / О. Л. Копиленко, Ю. І. Римаренко, Л. І. Мозковий. – К.: «ВД Професіонал», 2007. – 400 с.
4. Правознавство: підручник / А. І. Берлач, С. С. Бичкова, Д. О. Карпенко, А. М. Колодій та ін. – К.: Всеукраїнська асоціація видавців «Правова єдність», 2008. – 792 с.
5. Правознавство: підручник / За ред. В. В. Копейчикова, А. М. Колодія. – [8-е вид.] – К.: Юрінком Інтер, 2007. – 752 с.
6. Атамась Г. О. Правознавство: навч. посіб.[для студ. усіх спец. вищ. навч. закл.] / Г. О. Атамась, А. П. Шелепов, А. М. Якутка // Нац. Ун-т «Львів. політехніка». – Л.: Вид-во нац. ун-ту «Львів. політехніка», 2004.
7. Основи права України: навч. посіб. [для студ. неюрид. спец. вищ. навч. закл.] / В. Я. Бурак, О. В. Грищук, П. Ф. Гураль та ін.; В. Л. Ортинський (ред.). – 2-ге вид., перероб. і доп. – Л.: Оріяна-Нова, 2005.
8. Крегул Ю. І. Основи правознавства: навч. посіб. / Ю. І. Крегул. – К.: Київ. нац. торг.-економ. ун-т, 2007.
9. Пастухов В. П. Основи правознавства: навч. посіб. / В. П. Пастухов, В. Ф. Пеньківський / В. П. Пастухов [ред.]. – К.: Алерта, 2005.
10. Правознавство: навч. посіб. [для студ. вищих навч. закл.] / Наук.-метод. центр вищої освіти; Харк. нац. ун-т радіоелектроніки / Ю. Г. Борисенко (упоряд.). – Х.: ХНУРЕ, 2005.

Тема 3. Джерела права. Система права

План практичного заняття

1. Поняття джерела права та його форми.
2. Нормативні акти як джерела права та їхня система.
3. Закон як основне джерело права у правовій державі, підзаконні нормативні акти.
4. Дія нормативного акта у часі, порядок набрання чинності актом, зворотна сила закону.
5. Дія нормативного акта у просторі, екстериторіальність.
6. Дія нормативного акта за колом осіб, імунітет та його різновиди.
7. Систематизація законодавства: поняття, форми.
8. Поняття системи права.
9. Поняття галузі права.
10. Предмет, метод та юридичний режим регулювання як класифікаційні підстави галузевої систематизації правових норм.
11. Основні галузі права та загальна характеристика їхнього змісту та джерел.

Рекомендовані джерела

1. Гладкий С. О. Абетка правознавства + [Електронний ресурс]: навч. посібник / С. О. Гладкий, 2005. – Спосіб доступу: Електронний читальний зал ПУСКУ. <http://lib.uccu.org.ua>
2. Кириченко В. М. Правознавство: Модульний курс / В. М. Кириченко. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 328 с.
3. Копиленко О. Л. Правознавство: Кредитно-модульний курс: навчальний посібник / О. Л. Копиленко, Ю. І. Римаренко, Л. І. Мозковий. – К.: «ВД Професіонал», 2007. – 400 с.
4. Правознавство: підручник / А. І. Берлач, С. С. Бичкова, Д. О. Карпенко, А. М. Колодій та ін. – К.: Всеукраїнська асоціація видавців «Правова єдність», 2008. – 792 с.
5. Правознавство: підручник / За ред. В. В. Копейчикова, А. М. Колодія. – [8-е вид.] – К.: Юрінком Інтер, 2007. – 752 с.
6. Атамась Г. О. Правознавство: навч. посіб. [для студ. усіх спец. вищ. навч. закл.] / Г. О. Атамась, А. П. Шелепов, А. М. Якутка // Нац. ун-т «Львів. політехніка». – Л.: Вид-во нац. ун-ту «Львів. політехніка», 2004.
7. Основи права України: навч. посіб. [для студ. неюрид. спец. вищ. навч. закл.] / В. Я. Бурак, О. В. Гришук, П. Ф. Гураль та ін.; В. Л. Ортинський (ред.). – 2-ге вид., перероб. і доп. – Л.: Оріяна-Нова, 2005.
8. Крегул Ю. І. Основи правознавства: навч. посіб. / Ю. І. Крегул. – К.: Київ. нац. торг.-економ. ун-т, 2007.
9. Пастухов В. П. Основи правознавства: навч. посіб. / В. П. Пастухов, В. Ф. Пенківський / В. П. Пастухов [ред.]. – К.: Алерта, 2005.
10. Правознавство: навч. посіб. [для студ. вищих навч. закл.] / Наук.-метод. центр вищої освіти; Харк. нац. ун-т радіоелектроніки / Ю. Г. Борисенко (упоряд.). – Х.: ХНУРЕ, 2005.

Тематика рефератів до 1 модулю

1. Правові системи сучасності.
2. Право і мораль.
3. Зв'язок права і держави.
4. Систематизація законодавства: поняття, форми.
5. Правова культура: зв'язок із загальною культурою. Види правової культури.
6. Поняття законності і правопорядку.
7. Правопорушення як підстави юридичної відповідальності. Склад правопорушення, зміст його елементів. Види правопорушень.
8. Загальне поняття юридичної відповідальності. Мета і принципи юридичної відповідальності. Основні види юридичної відповідальності.

Змістовий модуль 1.2

ОСНОВИ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

Тема 1. Основи конституційного права України

План практичного заняття

1. Конституція України – основний закон держави.
2. Поняття конституційного ладу в Україні.
3. Державні символи України.
4. Правовий статус мов в Україні.
5. Територіальний устрій України.
6. Поняття та види об'єднань громадян.
7. Громадські організації: порядок створення, права, обов'язки, відповідальність, підстави та порядок припинення.
8. Політичні партії: порядок створення, права, обов'язки, відповідальність, підстави та порядок припинення.

Рекомендовані джерела

1. Конституція України [Текст]: зі змінами та доповненнями: [прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року] // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – С. 141.
2. Про засади державної мовної політики: закон України від 03.07.2012 р. № 5029-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – № 23. – Ст. 218.
3. Про ратифікацію Європейської хартії регіональних мов або мов меншин: закон України від 15.05.2003 р. № 802-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 30. – Ст. 259.
4. Про день Державного Прапора України: указ Президента України від 23.08.2004 р. № 987 / 2004 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/987/2004>.

5. Про Державний прапор України: постанова Верховної Ради України від 28.01.1992 р. № 2067-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 19. – Ст. 257.
6. Про Державний герб України: постанова Верховної Ради України від 19.02.1992 р. № 2137-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 40. – Ст. 592.
7. Про Державний Гімн України: закон України від 06.03.2003 р. № 602-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 24. – Ст. 163.
8. Про громадські об'єднання: закон України від 22.03.2012 р. № 4572-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2012. – № 1. – Ст. 1.
9. Про політичні партії в Україні: закон України від 05.04.2001 р. № 2365-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 23. – Ст. 118.
10. Про молодіжні та дитячі громадські організації: закон України від 01.12.1998 р. № 281-XIV // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 1. – Ст. 2.

Тема 2. Конституційні права та обов'язки людини і громадянина

План практичного заняття

1. Основні особисті права і свободи людини і громадянина і їх загальна характеристика.
2. Основні політичні права і свободи громадян України.
3. Основні економічні, соціальні, екологічні і культурні права людини і громадянина.
4. Гарантії прав і свобод людини і громадянина.
5. Конституційні обов'язки людини і громадянина в Україні.

Рекомендовані джерела

1. Конституція України [Текст]: зі змінами та доповненнями: [прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року] // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – С. 141.
2. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23.02.2006 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2006. – № 30. – Ст. 260.
3. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 р. // Офіційний вісник України. – 1998. – № 13. – Ст. 270.
4. Загальна декларація прав людини. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права. Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права // Права людини. Міжнародні договори України. – К., 1992.
5. Бородін М. Конституційне права громадянина на звернення до суду за захистом своїх прав // Право України. – 2000. – № 8.
6. Букач В. Зміст конституційних політичних прав і свобод громадян // Право України. – 2001. – № 9.
7. Кононенко О. Проблеми реалізації конституційного права громадян на збори, мітинги, походи і демонстрації // Право України. – 1998. – № 2.
8. Кушніренко О., Мацокін В. Роль місцевих органів влади у забезпеченні права громадян на достатній життєвий рівень // Право України. – 1999. – № 1.

9. Кушніренко О. Г., Слінько Т. М. Права і свободи людини та громадянина. – Х.: Факт, 2001.
10. Летнянчин Л. І. Конституційні обов'язки людини і громадянина в Україні: проблеми теорії і практики. – Х., 2006.

Тема 3. Громадянство України

План практичного заняття

1. Поняття «громадянство України». Категорії осіб, які є громадянами України.
2. Принципи громадянства.
3. Підстави набуття громадянства України. Умови прийняття до громадянства України.
4. Підстави припинення громадянства України. Умови втрати громадянства України.
5. Процедури з питань громадянства України.
6. Компетенція органів державної влади по вирішенню питань громадянства.

Рекомендовані джерела

1. Конституція України [Текст]: зі змінами та доповненнями: [прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року] // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – С. 141.
2. Про громадянство України: закон України від 18.01.2001 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 13. – Ст. 65.
3. Положення про Комісію при Президенті України з питань громадянства: затв. указом Президента України № 215/2001 від 27.03.2001 р. // Офіційний вісник України. – 2001. – № 13. – Ст. 533.
4. Порядок провадження за заявами і поданнями з питань громадянства України та виконання прийнятих рішень: затв. указом Президента України № 215/2001 від 27.03.2001 р. // Офіційний вісник України. – 2006. – № 26. – Ст. 1875.
5. Лотюк О. Принципи громадянства України відповідно до Конституції України // Право України. – 1998. – № 7.
6. Мелашенко В. Принципи громадянства України // Право України. – 1992. – № 7.
7. Тодыка Ю. Н. Гражданство Украины: конституционно-правовой аспект. – Х.: Факт, 2002.

Тематика рефератів до 2 модулю

1. Генезис прав людини.
2. Утвердження інституту омбудсмена у світі.
3. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини – українська модель омбудсмана.
4. Фемінізм або історія боротьби жінок за права.
5. Жіноче виборче право.
6. Права жінок в мусульманському праві.
7. Злочини проти особистих прав і свобод людини і громадянина.
8. Інститут конституційних прав і свобод у зарубіжних країнах.

9. Міжнародні стандарти прав людини та основних свобод.
10. Права людини і громадянина в умовах надзвичайного стану.
11. Правовий статус іноземців і біженців в Україні.

Змістовий модуль 1.3
ОРГАНИ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ ТА ОРГАНИ
МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ.
СУДОВІ ТА ПРАВООХОРОННІ ОРГАНИ В УКРАЇНІ

Тема 1-2. Органи державної влади та органи
місцевого самоврядування в Україні

План практичного заняття

1. Поняття, ознаки та класифікація органів державної влади в Україні.
2. Президент України: його функції та повноваження.
3. Порядок обрання Президента України.
4. Представництво Президента України в Автономній Республіці Крим.
5. Верховна Рада України.
6. Верховна Рада Автономної Республіки Крим.
7. Виконавча влада в Україні та система її органів.
8. Кабінет Міністрів України.
9. Центральні органи виконавчої влади.
10. Рада Міністрів Автономної Республіки Крим.
11. Місьцеве самоврядування в Україні.
12. Органи і посадові особи місцевого самоврядування.

Рекомендовані джерела

1. Конституція України [Текст]: зі змінами та доповненнями: [прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року] // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – С. 141.
2. Про місцеве самоврядування в Україні: закон України від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР-IV. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80>.
3. Про вибори Президента України: закон України від 05.03.1999 р // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 14. – Ст. 81.
4. Регламент Верховної Ради України від 19.09.2008 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2009. – № 1-4. – Ст. 1.
5. Про комітети Верховної Ради України: закон України від 04.04.1995 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 19. – С. 134.
6. Про вибори Президента України: закон України від 05.03.1999 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 14. – С. 81.

7. Про Кабінет Міністрів України: закон України від 21.12.2006 р. // Офіційний вісник України. – 2007. – № 6. – Ст. 207.
8. Про систему центральних органів виконавчої влади :указ Президента України // Офіційний вісник України. – 1999. – № 50. – Ст. 24-34.
9. Конституція Автономної Республіки Крим: затверджена законом України від 23.01.1998 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 5-6. – С. 43.
10. Про Верховну Раду Автономної Республіки Крим: закон України від 10.02.1998 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1998. – № 29. – С. 191.
11. Про представництво президента України в Автономній Республіці Крим: закон України від 02.02.2000 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 21. – С. 159.

Тема 3. Судові та правоохоронні органи

План практичного заняття

1. Правові засади і організація діяльності суду та правоохоронних органів.
2. Судова система в Україні.
3. Прокуратура України.
4. Органи внутрішніх справ України.
5. Служба безпеки України.
6. Органи юстиції України.

Рекомендовані джерела

1. Конституція України: зі змінами та доповненнями: [прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року] // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – С. 141.
2. Про судоустрій і статус суддів: закон України від 7 червня 2010 року № 55/1 // Офіційний вісник України. – 2010. – № 1. – Ст. 1900.
3. Положення про Головні управління юстиції Міністерства юстиції України в Автономній Республіці Крим, в областях, містах Києві та Севастополі: наказ Міністерства юстиції України 23 червня 2011 року № 1707/5. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minjust.gov.ua/8815>.
4. Положення про Державну реєстраційну службу України: указ Президента України від 6 квітня 2011 року № 401/2011. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.drsu.gov.ua/show/41>.
5. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: закон України від 5 липня 2012 року № 5076-VI. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5076-17>.
6. Про виконавче провадження: закон України від 21 квітня 1999 року № 606-XIV. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/606-14>.
7. Про Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ: указ Президента України 12 серпня 2010 року № 810/2010. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/810/2010>.

8. Про Вищу раду юстиції: закон України від 15 січня 1998 року № 22/98-ВР. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/22/98-%D0%B2%D1%80>.
9. Про державну виконавчу службу: закон України від 24 березня 1998 № 202/98-ВР. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/202/98-%D0%B2%D1%80>.
10. Про державну податкову службу в Україні: закон України від 4 грудня 1990 року № 509-ХІІ. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/509-12>.
11. Про Державну прикордонну службу України: закон України від 3 квітня 2003 року № 661-ІV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 27. – Ст. 208.
12. Про державну службу: закон України від 16 грудня 1993 року № 3723-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 52. – Ст. 490 (втрата чинності 1 січня 2014 року).
13. Про затвердження Положення про Міністерство внутрішніх справ України: указ Президента України від 6 квітня 2011 року № 383/2011 // Офіційний вісник Президента України. 2011 р. – № 9. – Ст. 536.
14. Про затвердження Положення про Міністерство юстиції України: указ Президента України 6 квітня 2011 року № 395/2011. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minjust.gov.ua/33>.
15. Про міліцію: закон України від 20 грудня 1990 року № 565-ХІІ // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1991. – № 4. – Ст. 20.
16. Про нотаріат: закон України від 2 вересня 1993 року № 3425-ХІІ: закон України від 19 червня 2003 року № 964-ІV. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3425-12>.
17. Про прокуратуру: закон України від 5 листопада 1991 року № 1789-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 53. – Ст. 793.
18. Про Службу безпеки України: закон України від 25 березня 1992 року № 2229-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 27. – Ст. 382.
19. Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини: закон України від 23 грудня 1997 року № 776/97-ВР. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/776/97-%D0%B2%D1%80>.
20. Бантишев О. Ф. Судові та правоохоронні органи України: посіб. для підгот. до іспитів / Бантишев О. Ф., Кузьмін С. А., Колосов К. В.; під заг. ред. Б. В. Романюка. – К.: Видавець Паливода А. В., 2010. – 223 с.
21. Бараннік Р. В. Судові, правоохоронні та правозахисні органи України: навч. посібник / Р. В. Бараннік. – К.: КНТ, 2008. – 347 с.
22. Басай В. Д. Судові, правоохоронні та правозахисні органи України: підр. для студ. вищих юрид. навч. закл.: у 3 кн. / В. Д. Басай. – Коломия: Видавничо-поліграфічне товариство «Вік», 2006. – 972 с.

Тематика рефератів до 3 модулю

1. Конституційний Суд України.
2. Урядовий уповноважений у справах Європейського суду з прав людини.

3. Міліція як складова частина органів внутрішніх справ: поняття, структура, повноваження.
4. Верховний суд України: склад та повноваження.
5. Суд присяжних в Україні.
6. Нотаріат в Україні.
7. Адвокатура в Україні.

ПЕРЕЛІК ЗАПИТАНЬ ДЛЯ ПЕРЕВІРКИ ЗНАНЬ

1. Основні теорії походження держави і права.
2. Поняття й ознаки держави.
3. Поняття функцій держави. Внутрішні і зовнішні функції держави.
4. Класифікація держав за їхньою ознакою (форми правління, державного устрою, політичні режими).
5. Правова держава: поняття та її ознаки, шляхи формування правової держави в Україні.
6. Загальне поняття права, ознаки права.
7. Норми права.
8. Правовідносини.
9. Джерела права.
10. Система права.
11. Поняття законності і правопорядку.
12. Правопорушення та юридична відповідальність.
13. Конституція України – основний закон держави.
14. Основні особисті права і свободи людини і громадянина і їх загальна характеристика.
15. Основні політичні права і свободи громадян України.
16. Основні економічні, соціальні, екологічні і культурні права людини і громадянина.
17. Гарантії прав і свобод людини і громадянина.
18. Конституційні обов'язки людини і громадянина в Україні.
19. Поняття «громадянство України». Категорії осіб, які є громадянами України.
20. Принципи громадянства.
21. Підстави набуття громадянства України. Умови прийняття до громадянства України.
22. Підстави припинення громадянства України. Умови втрати громадянства України.
23. Процедури з питань громадянства України.
24. Компетенція органів державної влади по вирішенню питань громадянства.
25. Поняття, ознаки та класифікація органів державної влади в Україні.
26. Президент України: його функції та повноваження.
27. Порядок обрання Президента України.
28. Представництво Президента України в Автономній Республіці Крим.

29. Верховна Рада України.
30. Верховна Рада Автономної Республіки Крим.
31. Виконавча влада в Україні та система її органів.
32. Кабінет Міністрів України.
33. Центральні органи виконавчої влади.
34. Рада Міністрів Автономної Республіки Крим.
35. Місцеве самоврядування в Україні.
36. Органи і посадові особи місцевого самоврядування.
37. Правові засади і організація діяльності суду та правоохоронних органів.
38. Судова система в Україні.
39. Прокуратура України.
40. Органи внутрішніх справ України.
41. Служба безпеки України.
42. Органи юстиції України.

Навчальне видання

Методичні вказівки
для практичних занять та самостійної роботи
з дисципліни

ПРАВознавство

*(для студентів I курсу денної форми навчання
напряму підготовки 6.030504 – Економіка підприємства)*

Укладач: **КОЛЯДА** Тетяна Анатоліївна

Відповідальний за випуск *І. І. Килимник*

За авторською редакцією

Комп'ютерне верстання *Г. О. Павлова*

План 2013, поз. 304М

Підп. до друку 14.10.2013 р.

Формат 60×84/16

Друк на ризографі.

Ум. друк. арк. 0,7

Тираж 50 пр.

Зам. №

Видавець і виготовлювач:

Харківський національний університет
міського господарства імені О. М. Бекетова,
вул. Революції, 12, Харків, 61002

Електронна адреса: rectorat@kname.edu.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:

ДК № 4705 від 28.03.2014 р.